

Beoordeling project Waterdunen in het kader van het Nota Ruimte Budget

Algemene informatie

Nota Ruimte budget-claim: 25 miljoen euro

Korte projectomschrijving

Het project betreft een landwaartse robuuste kustversterking van de Zeeuw Vlaamse kust die wordt gecombineerd met het creëren van een gebied met hoogwaardige zoutwaternatuur/Wetland op landbouwgrond, zilte teelten en een recreatiecomplex. De bijdrage uit het Nota Ruimtebudget wordt gevraagd voor het plan om extra ruimtelijke kwaliteit te creëren. Het aanpakken van de zogenaamde ‘zwakke schakel’ in de kust om daarmee de veiligheid tegen overstromen te verbeteren maakt deel uit van het nulalternatief.

Projectbeoordeling

Legitimiteit overheidsbijdrage

Een financiële bijdrage van de overheid aan het project is legitiem voor zover het project externe effecten met zich meebrengt. In dit geval betreft het een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Een deel van deze baten is niet te internaliseren, maar komt ten goede aan huidige bewoners dan wel bestaat uit een consumentensurplus voor recreanten. Daarnaast bestaan er baten op het terrein van natuur en biodiversiteit. De baten van de zilte teelten en een belangrijk deel van de baten die voortkomen uit het recreatiecomplex kunnen worden geïnternaliseerd in het project zelf en vormen geen extern effect. Hiertegenover staan ook bijdragen van private partijen.

Subsidiariteit

Omdat een belangrijk deel van de projectbaten zich ter plekke manifesteren, zou de regio Zeeuws-Vlaanderen/provincie Zeeland de aangewezen publieke partij zijn om de projecten te coördineren en mede te financieren. Er zijn echter ook bovenregionale baten. De toeristen komen ook van buiten de regio en voor een deel uit het buitenland. De natuur betreft hoogwaardige natuur, waarbij evenals voor de Ecologische Hoofdstructuur, een rijksbijdrage in de rede ligt. Verder is het mogelijk dat de regio niet de financiële ruimte heeft om een maatschappelijk gezien rendabel project mee te financieren, waardoor een bijdrage van het Rijk in de rede kan liggen.

Het project voldoet aan de voorwaarden voor legitimiteit.

Effectiviteit

Uitvoering van het project zal naar verwachting baten voor de ruimtelijke kwaliteit en natuur met zich meebrengen.

Onzekerheden en risico's

Er bestaat een (beperkt) financieel risico, omdat niet alle bijdragen van derden zijn toegezegd (7 mln euro) en vooralsnog een tekort resteert van 2 mln euro. Er is een verzoek om een EU-bijdrage in voorbereiding voor ca 1 mln euro (bedrag niet in het overzicht opgenomen) en er worden onderhandelingen gevoerd met de gemeente Sluis (bedrag eveneens niet in het overzicht opgenomen).

Aan de voorwaarden van effectiviteit is voldaan.

Efficiëntie

Hieronder volgt een overzicht van de geraamde kosten en baten uit de KBA van Decisio en Witteveen + Bos (basisvariant, daarnaast zijn enige gevoeligheidsanalyses opgesteld, met name rond de disconteringsvoet die aan het einde van deze paragraaf worden besproken). De verschillende posten worden daarna afzonderlijk uiteengezet en becommentarieerd.

	disconteringsvoet	NCW kosten en baten in euro
Kosten		
Investeringsen	2,5%	56,7
Onderhoud	5,5%	7,9
Totaal kosten		64,6
Baten		
Veiligheid	5,5%	-0,4
Verblijfsrecreatie	5,5%	19,3
Dagrecreatie	5,5%	1,0
Werkgelegenheid	5,5%	7,1
Zilte teelt	5,5%	2,8
Woongenot	5,5%	2,5
Ecosysteem	2,5%	39,5
Biodiversiteit	2,5%	2,4
Totaal baten		74,3
Baten minus kosten		9,6

De volgende tabel geeft het verschil weer tussen project- en nulalternatief.

Tabel Kenmerken van nulalternatief en projectalternatief

	Nulalternatief 50 jaar	Gevarieerd Waterdunen
Veiligheid	Nu investeren voor 50 jaar veilig	Nu investeren voor 50 jaar veilig (dijk/duin) en ruimtebeslag voor 200 jaar.
Natuur	Geen natuur	250 hectare, waarvan 185 zilte getijdennatuur en 65 zoete wetland natuur. Mogelijkheden voor aquacultuur in de 185 hectare zilte getijdennatuur.
Recreatie	Geen recreatie	40 hectare met 400 recreatiewoningen en viersterrenhotel met ca 80 kamers.
	Camping De Napoleon Hoeve verdwijnt	Camping De Napoleon Hoeve verdwijnt, maar hiervoor komt een vijfsterrenduincamping in de plaats die half zo groot is.

Investeringskosten

De investeringskosten omvatten met name inrichtingskosten. Hieronder is de aankoop van 100 ha landbouwgrond begrepen. Hiervan is 100 ha al aangekocht voor 3,5 euro/m². Er moet nog 200 ha landbouwgrond worden aangekocht. Om vrijwillige verkoop te stimuleren zou een prijs van 7 euro/m² benodigd kunnen zijn. In de KBA is voor deze 200 ha om hier enigszins aan tegemoet te komen gerekend met 5,3 euro/m² (gemiddeld tussen 3,5 en 7). De kosten worden gemaakt in het tweede en derde jaar van het project.

De kosten van grondaankoop zijn gewaardeerd op basis van de verwervingskosten. Het betreft ca 17 mln euro (ca 1/3 deel) van de totale NCW van de investeringskosten. Voor de maatschappelijke kosten zouden de gederfde landbouwopbrengsten van de 300 ha meer in de rede liggen. De verkoop van grond betreft immers een overdracht van middelen van de overheid aan de grondeigenaren. In de regel liggen deze gederfde opbrengsten enigszins lager dan de prijs van landbouwgrond. Daarbij moet er dan nog wel rekening mee gehouden worden dat met de aankoop van grond beslag wordt gelegd op publieke middelen. Bovendien weerspiegelt de hogere waarde om de grondaankopen vrijwillig te laten geschieden onder meer de sociale kosten die gepaard gaan met de verkoop van grond door boeren en mogelijke weerstand en transactiekosten. De investeringskosten die op basis van de grondverkoop zijn geraamd geven derhalve een redelijk beeld van de maatschappelijke kosten.

Beheer- en onderhoudskosten

De beheer- en onderhoudskosten bedragen jaarlijks ca 1% van de investeringskosten vanaf het moment dat het project is afgerond. Dit komt overeen met NCW 7,9 mln euro.

Veiligheid

Het verhogen van de veiligheid tegen overstromingen geschiedt al in het nulalternatief. Er resteert een geringe negatieve baat in het projectalternatief, omdat de economische schade in het geval van een overstroming (kans na uitvoering project 1/4000 jaar) toeneemt met 100 mln euro. Dit komt overeen met een NCW van -0,4 mln euro.

Recreatiebaten

In de KBA zijn de extra exploitatiewinsten meegenomen van het additionele internationaal verblijfsstoerisme. Voor recreanten uit Nederland is het uitgangspunt in de KBA dat sprake is van verdringing van andere activiteiten, waardoor per saldo geen welvaartswinst resulteert.

Omdat in Zeeland geen sprake is van een tekort aan recreatiemogelijkheden (volgens de tekortenkaart van Nederland) is de verwachting dat in eerste instantie het project niet tot extra dagtochten zal leiden, maar hooguit tot een verschuiving. Daarbij wordt opgemerkt dat de tekortenkaart geen rekening houdt met verblijfsrecreatie of de kwaliteit van het groen. Hieronder volgt een uitsplitsing van de recreatiebaten naar onderdelen.

Toename bestedingen dagrecreatie

De bestedingen per dagtocht zouden door het project kunnen toenemen. De KBA raamt hiervoor geen welvaartseffecten, omdat het een verschuivingseffect betreft van extra bestedingen in de recreatieve sector die ten koste gaan van bestedingen in andere sectoren.

Toename verblijfsrecreatie

De verwachting is volgens de KBA dat de bezetting van de huidige accommodaties toeneemt. De nieuwe recreatieve voorzieningen in het gebied betreffen 300 kampeerplaatsen, 80 hotelkamers en 400 luxe bungalows. De toename van het aantal verblijfsrecreanten is berekend met behulp van gemiddelde bezettingsgraden van de Kamers van Koophandel¹. Deze bedragen respectievelijk 20% voor de camping, 60% voor het hotel en 50% voor de bungalows. Dit levert ca 488.000 extra verblijfsrecreanten. Dit levert conform de KBA een extra directe omzet van 9,5 mln euro en een indirecte omzet van 18,0 mln euro (aannee indirecte omzet bedraagt 2 maal directe omzet). In de KBA is de exploitatiewinst van de additionele omzet door de komst van buitenlanders als welvaartswinst meegenomen. Er is gerekend met een winstmarge van 10% van de omzet. 41% van de verblijfsrecreanten komt uit het buitenland. De exploitatiebaten komen in de KBA overeen met NCW 18,0 mln euro.

Bij deze berekening is er geen rekening mee gehouden dat een deel van de buitenlanders zonder het project Waterdunen elders in Nederland zou recreëren, waardoor ook hier voor een

¹ De percentages zijn in de KBA opgehoogd met respectievelijk ca 70, 50 en 45% met als reden dat sprake is van een aantrekkelijk project gedurende het gehele seizoen en het zowel strandaanbidders als natuurrecreanten trekt.

deel verdringing optreedt. Er is daarbij geen rekening gehouden met Nederlanders die zonder project in het buitenland zouden recreëren en dat nu in Nederland doen. Verder is de aanname dat de indirecte omzet 2 maal zo hoog zou zijn als de directe omzet arbitrair². In een gevoeligheidsanalyse in de KBA is gerekend met een percentage van 100%. Het batig saldo van de KBA van 9 mln euro verdwijnt hiermee.

Toename bestedingen verblijfsrecreatie

De verwachting is dat de bestedingen per overnachting zullen toenemen. De bestedingen in het Deltagebied bedragen nu gemiddeld 4 euro meer dan die in Noordzeepadplaatsen. In de KBA zijn de gemiddelde bestedingen ten gevolge van het project opgehoogd met 4 euro. Hierbij is als welvaartseffect de extra winstmarge meegenomen die te danken is aan buitenlandse toeristen. Er is geen rekening gehouden met een verwachte toename van het percentage buitenlandse toeristen (met een gemiddeld hoger bestedingspatroon). Het opgenomen welvaartseffect bedraagt NCW 1,3 mln euro.

Toename belevingswaarden dagrecreatie

Daarnaast is een welvaartseffect geraamd als toename van de recreatieve belevingswaarden van Nederlandse bezoekers (dagtochten). Uit enquêteonderzoek aangaande het Zeescheldebekken volgt dat recreanten bereid zijn om gemiddeld 1,68 euro meer te betalen om van getijdenatuur te kunnen genieten in plaats van een agrarisch landschap. Het lastige van de inschatting van 1,68 WTP per bezoek is wel dat ze geen relatie heeft met de omvang en details van de natuurinvulling. Er wordt uitgegaan van een straal van 10 km waarin mensen deze dagtochten ondernemen. Binnen die straal wonen ca 9.000 mensen. Er wordt van uitgegaan dat een bewoner het gebied gemiddeld 4 maal per jaar zal bezoeken. Dit levert een baat van 60.000 euro per jaar, hetgeen overeenkomt met een NCW van 1,0 mln euro.

De aannames (betalingsbereidheid 1,68 euro en een gemiddeld aantal bezoeken van 4 maal per jaar) lijken aannemelijk. Er is geen rekening gehouden met dagrecreanten van buiten het gebied, waarmee de baten worden onderschat. Het aantal dagrecreanten van 36.000 lijkt erg beperkt ten opzichte van het aantal verblijfsrecreanten van 488.000.

Conclusies recreatiebaten

Bij de raming van de belevingswaarden van dagrecreanten (1,0 mln euro) is feitelijk rekening gehouden met het consumentensurplus van recreanten. Bij de verblijfsrecreanten is geen rekening gehouden met het consumentensurplus. Hier is feitelijk alleen het producentensurplus geraamd (19,3 mln euro) dat voor rekening komt van buitenlandse recreanten, waarbij is opgemerkt dat dit waarschijnlijk een overschatting is (verdringing recreatie buitenlandse

² In het rapport Vernieuwde Toeristische Agenda van EZ van 2003 (p.7) staat bijvoorbeeld dat 'De directe werkgelegenheid in de toeristische sector - zoals die in deze agenda gedefinieerd is - wordt geraamd op ruim 80.000 arbeidsplaatsen, de indirecte op ongeveer 30.000 arbeidsplaatsen'.

toeristen, aanname 200% indirecte omzet, ophoging bezettingsgraden). Voor de Nederlandse verblijfsrecreanten (59%) is een toename van het consumentensurplus als gevolg van het project echter een welvaartseffect. Deze aanpak is gehanteerd bij de beoordeling van het project Scheveningen Boulevard. Door een gebrek aan data is het lastig een raming te maken van deze baten. Indien zou worden uitgegaan van een toename van het consumentensurplus van dezelfde 1,68 euro als bij de bestaande dagrecreanten (beduidend hoger dan bij het project Scheveningen boulevard, de projecten zijn echter moeilijk vergelijkbaar op dit punt), alleen gerekend wordt met de toename van het consumentensurplus van Nederlandse toeristen en de rule of half wordt toegepast omdat het hier toetreders betreft, volgt een NCW van ca 4,4 mln euro voor deze post.

Een andere wijze om een inschatting te maken van het maatschappelijk rendement van een project is een kosteneffectiviteitsanalyse in combinatie met een kosten-batenanalyse, waarbij alle effecten die in de KBA niet goed in geld zijn uit te drukken (en geen dubbel telling betreffen met posten die wel in geld zijn uitgedrukt) gerelateerd worden aan het aantal hectares gebiedsontwikkeling. Deze exercitie zal aan het einde van de bespreking van de individuele posten gebeuren.

Werkgelegenheid

De Kamer van Koophandel heeft het directe werkgelegenheidseffect van Waterdunen geschat op 64 arbeidsplaatsen. Daarnaast is de indirecte werkgelegenheid (door besteding van de recreanten) geraamd op 128 arbeidsplaatsen. De provincie Zeeland kende in 2005 een werkloosheidspercentage van 6,2%. Om rekening te houden met verdringing op de arbeidsmarkt is een netto-effectpercentage van 25% aangehouden. Verder is rekening gehouden met een verschuivingeffect door alleen de toename van de werkgelegenheid in de beschouwing te betrekken die het gevolg is van de toename van buitenlandse toeristen. Dit komt overeen met 20 extra arbeidsplaatsen. Omdat er ook 6 arbeidsplaatsen verdwijnen (landbouw) is uitgegaan van 14 additionele arbeidsplaatsen. Daarbij is aangenomen dat de helft wordt opgevuld door nieuwe arbeidsparticipanten en de helft door uitkeringsgerechtigden. De maatschappelijke baten van de arbeidsplaatsen uit de eerste categorie bestaan uit belastingen, sociale premies, hetgeen overeenkomt met ca 11.500 euro per jaar. Voor de arbeidsplaatsen uit de tweede categorie worden daarbij de weggevallen werkloosheidsuitkeringen (ca 13.500 per uitkeringsgerechtigde per jaar bij opgeteld. Er wordt uitgegaan van een jaarlijkse loonstijging van 2,3% per jaar (EC-scenario). Een en ander resulteert in een NCW van 7,1 mln euro.

Een afname van de werkloosheid in de regio is voorstelbaar. Het is echter de vraag of voor deze effecten een oneindige tijdshorizon kan worden meegenomen.

Bij de toename van de werkgelegenheid die het gevolg is van buitenlandse toeristen moet ook rekening worden gehouden met verdringing. Voor een deel zouden deze toeristen zonder het project elders in Zeeland recreëren.

Bij de afname van de werkgelegenheid in de landbouw (6 arbeidsplaatsen) is ten onrechte geen rekening gehouden met indirecte werkgelegenheid vanuit de toelevering, transport en verwerking. Hiermee zijn grofweg ook 6 arbeidsplaatsen gemoeid.

Bij de aanname dat de indirecte werkgelegenheid twee maal zo groot is als de directe werkgelegenheid kunnen kanttekeningen worden geplaatst.

In het commentaar op de conceptbeoordeling dragen de indieners aan dat de werkgelegenheid die met zilte teelten is gemoeid, door hen geraamd op 7-9 arbeidsplaatsen, in de berekening niet is meegenomen.

De werkgelegenheidsbaten zullen uiteindelijk per saldo beduidend lager liggen dan in de KBA geraamd.

Zilte teelten

In de KBA is uitgegaan dat op 40 ha van de 185 ha getijdenatuur zilte teelten (onder andere zeekraal, mosselen, kokkels) plaatsvinden. Er is uitgegaan van een winstmarge van 10%. De baten zijn geraamd op NCW 2,8 mln euro en lijken reëel.

Woongenot

Er is uitgegaan van een waardestijging van 7,5% van woningen binnen een straal van 500 meter van het studiegebied Waterdunen (19 woningen). Daarnaast is voor 550 (met name recreatie-) woningen in de directe omgeving van het plangebied uitgegaan van een waardestijging van de helft hiervan. De NCW van de baten bedraagt 2,5 mln euro. De geraamde waardestijging lijkt reëel. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat sprake is van een geringe dubbel telling met de recreatieve beleving van mensen uit de omgeving bij dagtochten. De waarde die hieraan wordt toegekend komt immers tot uitdrukking in de stijging van de waarde van het onroerend goed voor zover het gaat om mensen in de betreffende woningen.

Ecosysteem

De ecosysteembaten van de 185 ha getijdenatuur en 65 ha zoete wetlandnatuur zijn geraamd op basis van kentallen van Ruijgrok en Lorenz. De baten van de getijdenatuur zijn per ha ca 3 maal zo groot als die van de wetlandnatuur. De voornaamste baten van de getijdenatuur betreffen sedimentafvang (28%), metalenbinding (48%). Die van de wetland omvatten houtoogst (17%), rietoogst (17%), nutriëntenzuivering (34%) en klimaat (22%). De geraamde baten per ha per jaar bedragen 1,7 dzd euro voor het wetland en ca 5 dzd euro per jaar voor de getijdenatuur. De baten van biodiversiteit zijn apart geraamd. De baten komen bij een disconteringsvoet van 2,5% en een oneindige tijdshorizon overeen met NCW 39,5 mln euro³.

³ Er is geen rekening gehouden met effecten buiten Nederland op natuur en CO2-uitstoot. In Nederland wordt 300 hectare vruchtbare grond onttrokken aan de landbouw. Ceteris paribus zal er elders op de wereld grond moeten worden toegevoegd aan het mondiale landbouwareaal. Om de wereldvoedselproductie constant te houden zal dit naar verwachting tenminste het dubbele (dus 600 hectare) zijn. Gezien de bestaande (en verwachte toenemende) mondiale schaarste aan

De geraamde ecosysteembaten per ha bedragen respectievelijk ca 3,5 mln/65 ha = ruim 50.000 euro/ha voor het wetland en 36 mln/185 ha = bijna 200.000 euro/ha voor de getijdenatuur. Deze baten lijken *qua omvang* reëel als deze worden vergeleken met kosteneffectiviteitsanalyses uit eerdere projecten (met dan gemakshalve als uitgangspunt dat het natuurbeleid optimaal is en de baten tenminste even hoog zijn als de kosten). De budgetkosten van 600 ha estuariene natuur in de Westerschelde van een FES-project uit 2005 bedroegen 333.000 euro/ha (prijspeil 2005). Een gemiddelde hectare EHS natuur kost minder dan 50.000 euro per ha (aankoopkosten + inrichtingskosten, prijspeil 2005) en een gemiddelde ha natte natuur die in het kader van het project ruimte voor de rivier is beoordeeld, komt op 200.000 à 250.000 euro (prijspeil 2005). Het CPB plaatst wel kanttekeningen bij de wijze waarop de baten tot stand zijn gekomen.

Een belangrijke constatering is dat het in de KBA alleen de geraamde ecosysteembaten betreft. In de kosteneffectiviteitsanalyses, waar niet de baten, maar de kosten het uitgangspunt vormen, worden met de geraamde kosten per ha zowel de hier in diverse posten verdeelde baten als ecosysteembaten, biodiversiteitsbaten en recreatiebaten bereikt. Het is overigens wel de vraag of de zilte teelten op 40 ha van de natuur geen afbraak doen aan de natuur- (en recreatie)baten.

Biodiversiteit

Het gaat om zeer specifieke natuur, ook in Europees verband. De baten in de KBA zijn geraamd op basis van een uit een enquête afgeleide gemiddelde betalingsbereidheid van huishoudens van 15 euro per jaar binnen een straal van 10 km (ca 4.200 huishoudens). Dit komt overeen met een NCW van 2,4 mln euro.

Indien wordt uitgegaan van de vergelijking met de kosteneffectiviteitsanalyses is sprake van een dubbel telling. Er kunnen serieuze kanttekeningen geplaatst worden bij het ramen van biodiversiteitsbaten middels enquêtes (Stolwijk, 2006).

Disconteringsvoet en kosteneffectiviteitsanalyse

De investeringen zijn in de basisvariant met 2,5% verdisconteerd, waarmee rekening is gehouden met het verschil in het macro-economisch risico tussen verschillende kosten en baten⁴. Er zijn echter ook andere manieren denkbaar om met dit risico rekening te houden. Over de manier van disconteren zal een nadere afspraak worden gemaakt bij het maken van de

landbouwgrond, zal de onttrekking in Zeeland vermoedelijk ten koste gaan van natuur elders. Het effect hiervan op bijvoorbeeld de CO₂-uitstoot is groter dan hetgeen uitgespaard wordt.

⁴ Gelet op het rapport van de werkgroep Actualisatie Discontovoet heeft het CPB dit onderscheid gemaakt in de (K)KBA Zuidas.

leidraad KBA Gebiedsontwikkeling. In de KBA's van de projecten in het kader van het Nota Ruimtebudget zijn zowel kosten als baten tot nu toe met 5,5% verdisconteerd. In de KBA van Waterdunen zijn ook de ecosysteembaten en de baten van biodiversiteit met 2,5% verdisconteerd, omdat het hier zou gaan om milieubaten zonder macro-economisch risico. Als alle posten met 5,5% worden verdisconteerd resulteert een negatief KBA-saldo van 12 mln euro.

In de bespreking van de afzonderlijke posten uit de KBA is reeds aangekondigd dat een kosteneffectiviteitsanalyse voor zaken die lastig in geld zijn uit te drukken in combinatie met een kosten-batenanalyse een andere mogelijkheid is om uitspraken te doen over het maatschappelijk rendement van een project. Hieronder volgt een nieuw overzicht van kosten en baten, waarbij vanwege de consistentie met andere Nota Ruimteprojecten de kosten met 5,5% zijn verdisconteerd en waarbij getracht is rekening te houden met de opmerkingen die onder de afzonderlijke posten zijn gemaakt (de posten producentensurplus verblijfsrecreatie en werkgelegenheid zijn als aannames gehalveerd). De posten consumentensurplus dagrecreatie, ecosysteem en biodiversiteit zijn niet gewaardeerd, maar zullen tezamen aan een kosteneffectiviteitsanalyse worden onderworpen.

	disconteringsvoet	NCW kosten en baten in euro
Kosten		
Investerings	5,5%	53,9
Onderhoud	5,5%	7,9
Totaal kosten		61,8
Baten		
Veiligheid	5,5%	-0,4
Verblijfsrecreatie producentensurplus	5,5%	10
Werkgelegenheid	5,5%	4
Zilte teelt	5,5%	2,8
Woongenot	5,5%	2,5
Natuur en recreatie		Pm
Totaal baten		18,9
Baten minus kosten		-42,9+pm

Het saldo van *gemonetariseerde* posten is -42,9 mln euro. Hiertegenover staan de baten voor natuur, landschap en recreatie (consumentensurplus) van 185 ha getijdenatuur en 65 ha zoet wetland. Hoewel het natuurtype en de uniciteit ervan verschilt, wordt het aantal ha voor het gemak opgeteld tot 250 ha. Om tot een neutraal saldo van kosten en baten te komen zou gemiddeld een waarde van 172.000 euro per ha moeten worden toegekend. In de vergelijking die onder het kopje ecosysteem gemaakt is met een eerder Westerscheldeproject (ruim 300.000 euro/ha, prijspeil 2005), natuur in het kader van ruimte voor de rivier (ca 200.000 tot 250.000

euro/ha, prijspeil 2005) en natuur voor de EHS (ca 50.000 euro/ha, prijspeil 2005) lijkt dit relatief hoog ten opzichte van EHS-projecten, maar in lijn met projecten met een nat en meer uniek natuurtype.

Daarbij moeten nog enkele kanttekeningen worden geplaatst. Er kan worden betoogd dat ook een dubbeltelling optreedt door het woongenot als aparte post mee te nemen. Hiermee zou het negatieve saldo oplopen met 2,5 mln euro en het bedrag per ha tot ca 182.000 euro. De saldi van andere posten zijn echter ook met enige onzekerheid omgeven. Verder is al eerder als vraagpunt geformuleerd of de zilte teelt geen afbreuk zou doen aan de natuur- en recreatiewaarden.

Onzekerheden en risico's

De vrijwilligheid van de grondaankopen is een zeker risico, hoewel daar door van een hogere prijs uit te gaan hiermee getracht is rekening te houden.

Alternatieven

Op basis van een eerdere KBA, die bij de beoordelaars niet bekend is, heeft volgens de indieners, de provincie Zeeland ervoor gekozen om één alternatief verder uit te werken.

Samenhang

In de FES-ronde van 2005 is een natuurproject ingediend voor 600 ha estuariene natuur in Zeeuws Vlaanderen (Natuurpakket Westerschelde). De FES-bijdrage bedroeg 110 mln euro. In het kader van de uitdieping van de Westerschelde zijn mitigerende maatregelen voorgesteld.

Het beeld van de efficiëntie is, in het licht van de beknopt uitgevoerde kosteneffectiviteitsanalyse in combinatie met een enigszins aangepaste versie van de KBA van W+B voor een aantal gemonetariseerde posten, gemengd tot gunstig.

Totaal beeld

Het project betreft een landwaartse robuuste kustversterking van de Zeeuw Vlaamse kust die wordt gecombineerd met het creëren van een gebied met hoogwaardige zoutwaternatuur/ Wetland op landbouwgrond, zilte teelten en een recreatiecomplex. Er wordt een bijdrage uit het Nota Ruimtebudget gevraagd voor het plan om extra ruimtelijke kwaliteit te creëren. Het aanpakken van de zogenaamde 'zwakke schakel' in de kust om daarmee de veiligheid tegen overstromen te verbeteren maakt deel uit van het nulalternatief.

Het project voldoet aan het criteria van legitimiteit en effectiviteit.

De efficiëntie van het project is beoordeeld als gemengd tot gunstig. Het saldo van de KBA van Decisio en Witteveen + Bos (basisvariant) heeft een positief saldo van 9,6 mln euro. De

posten verblijfsrecreanten (producentensurplus) en werkgelegenheid zijn overschat. De post consumentensurplus van Nederlandse verblijfsrecreanten is niet meegenomen. Bij de wijze waarop de posten ecosysteem en biodiversiteit tot stand zijn gekomen kunnen serieuze kanttekeningen worden geplaatst. De orde van grootte lijkt echter reëel, waarbij wel gewaakt moet worden voor dubbeltellingen. Als rekening wordt gehouden met de kanttekeningen bij diverse posten en de posten die niet eenvoudig in geld zijn uit te drukken niet worden gemonetariseerd resulteert een negatief saldo van kosten en baten van bijna 43 mln euro plus een pm-post van 185 ha getijdenatuur en 65 ha zoet wetland; beide hoogwaardige natuur, zeker de getijdenatuur met een uniciteitswaarde in Europees verband. Als vervolgens een kosteneffectiviteitsanalyse wordt uitgevoerd van deze pm-post zou, om tot een neutraal saldo van kosten en baten te komen, gemiddeld een waarde van 172.000 euro per ha aan de natuur moeten worden toegekend. In een vergelijking met een eerder Westerscheldeproject uit de FES-ronde van 2005 (ruim 300.000 euro/ha, prijspeil 2005), natuur in het kader van ruimte voor de rivier (ca 200.000 tot 250.000 euro/ha, prijspeil 2005) en natuur voor de EHS (ca 50.000 euro/ha, prijspeil 2005) lijkt dit relatief hoog ten opzichte van EHS-projecten, maar in lijn met projecten met een nat en meer uniek natuurype. Een vraagpunt is nog of de geplande zilte teelt niet ten koste gaat van de natuur- en recreatiewaarden.

Het totaalbeeld van het project is gemengd tot gunstig.

Bronnen

Raster Waterdunen, VROM, april 2008

MKBA Waterdunen, Decisio en Witteveen + Bos i.o.v. Ministerie VROM, , april 2008

Notitie gevoeligheidsanalyses, Decisio en Witteveen + Bos, april 2008

Projectbeschrijving Waterdunen

Verrips A.S., CPB, Leren van Investeren, CPB document 86, juni 2005.

Reactie Ministerie VROM op de conceptbeoordeling

Reactie PBL op de conceptbeoordeling

Stolwijk, H.J.J., *Kanttekeningen bij het gebruik van contingent valuations in maatschappelijke kosten-batenanalyses*, TPE, maart 2006.